

V HLUBINÁCH ZAMYŠLENÍ A POETICKÝCH VZPOMÍNEK

Zdeňka Matyušová (České Budějovice)

Abstrakt:

Předložená stať je věnována problematice prozaické tvorby ruského spisovatele Viktora Astafjeva. Tvůrčí činnost Viktora Astafjeva byla a zůstává pozoruhodným jevem především v literárním procesu 60.–90. let dvacátého století. Souběžně s jeho stěžejními díly, jakými jsou zejména *Poslední pocta*, *Pastýř a pastýřka*, *Moderní pastorále* a *Její Veličenstvo ryba*, vydává Viktor Astafjev v rozmezí let 1961–1987 na tři desítky drobných prací, které později vycházejí pod názvem *Záseky*.

Klíčová slova: Viktor Astafjev; ruský prozaik; *Záseky*; drobné prózy; reflexe; poetické miniatury; humanistický podtext.

Abstract:

The study reflects on a contemporary Russian writer Victor Astafyev. The writing activities of Victor Astafyev have always represented and always will represent an extraordinary phenomenon especially in the literary processes of the 60's–90's of the 20th century. In the proximity of his crucial pieces of work, which are namely the following: *The last Tribute*, *Shepherd and Shepherdess*, *A Modern Pastoral* and *Czar-Fish*, Viktor Astafjev published in the years 1961–1987 approximately thirty short stories, which were later on published in the book – *Abatisses*.

Keywords: Victor Astafyev; Russian novelist; *Abatisses*; short prosaic texts; reflections, poetic miniatures; humanistic vertones.

Spisovatelská činnost Viktora Astafjeva byla a zůstává pozoruhodným jevem zejména v literárním procesu 60.–90. let dvacátého století. Byl autorem, jehož tvorba je nejen latentně přítomna ve vývoji ruské literatury jako celku, ale sehrávala a sehrává doposud v jistém smyslu aktivní úlohu v komplexním vývoji společnosti.

V sousedství jeho zásadních děl, jakými jsou obzvláště *Poslední pocta* (orig. Последний поклон, 1957–1978, čes. 1983), *Pastýř a pastýřka*, *Moderní pastorále* (orig. Пастух и пастушка. Современная пастораль, 1967–1971, 2. redakce 1989, čes. ve sborníku s názvem *Moderní pastorále*, 1975), *Její Veličenstvo ryba*

(orig. Царь-рыба, 1972–1975, publikováno 1976, čes. 1981)¹, otiskuje Viktor Astafjev v rozmezí let 1961–1987 na tři desítky drobných prací, které později vycházejí pod názvem *Zátesky* (orig. Затеси, 1988, nepřeloženo).

Odráží se v nich Astafjevovo tíhnutí k publicistice a z hlediska žánrového se jedná o poetické vzpomínkové miniatury, krátké povídky, reflexe, vesnické a etnografické črty, lyricko-filozofická zamyšlení o člověku (*Ягодка, Вздох, Паутина, Падение листа, Одна минута, Счастье*), o přírodě (*Хлебозары, Родные березы, На дне реки, Паутина, Летняя гроза*), o lásce, poezii, lidské moudrosti a o smyslu lidského života (*Травинка, Звезды и елочки, Трона, Кладбище, Печаль веков, Гимн жизни, Страх, Тоска, Все о тебе, Горсть спелых вишен, Рукою согретый хлеб*).

V úvodu své knihy autor píše:

*«Затеси ' писались всю жизнь, печатались в разных изданиях...
...первому изданию 'Затесей' я дал подзаголовок 'Короткие рассказы'.
Но это неточно. Рассказов как таковых в этой книге было мало, остальные – миниатюры – не 'тянули' на рассказ, они были бы вне жанра (звучала Z. M.), не скованные устоявшимися формами литературы.*

*А затесь – сама по себе вещь древняя и всем ведомая – это стѣс, сделанный на дереве топором или другим острым предметом... В разных концах России название мет варьируется: 'зарубы', 'затѣсины', 'затѣски', 'затѣси', 'по-сибирски – 'затеси'».*²

Tyto drobné prózy postihují celou šíři Astafjevova osobního prožívání světa ve strhujícím napětí i ve zvnitřněném souladu ducha a smyslů, rozumu a citu. V autorově nitru jakoby zůstalo něco nedořečeného, nevysloveného. Astafjev vypravuje o krajině, přírodě, lidech, věcech, stromech a květinách – to je jeho svět, který vykresluje svými slovy a větami – dlouhými či krátkými, sdělnými nebo jen nastíněnými, které se jakoby rozplývají a ztrácejí, aby se vzápětí vynořily, doslova vykvetly a navodily představu mnohdy až vzdušné průzračnosti.

Tvůrce rozvíjí škálu senzuálních prožitků, vjemů a dojmů od jemnosti a křehkosti přes narušenost a rozdrobenost až k celistvosti a pevnosti. Jsou to svérázná magická zastavení v čase a mlčenlivé rozmluvy na dálku, kdy zrak duše a vnitřní vidění, jemuž je umělecké slovo zprostředkovatelem, má osobitou funkci, je nástrojem lyrizace objektivní skutečnosti, přímým induktorem emocí. Proto také řadu jeho drobných próz vnímáme ani ne tak jako sdělení o realitě, ale jako báseň v próze, jako výzvu ke snění o možných podobách reality.

¹ Podrobněji – In: MATYUŠOVÁ, Z.: Cestou k člověku (Viktor Astafjev a jeho doba). Nitra 2003.

² АСТАФЬЕВ, В.: Затеси. In: Зрячий посох. Москва 1988, стр. 273–274.

Vnější skutečnost se prolíná s duší, která nachází v živoucí přírodě svůj nejvlastnější symbol. Souzvučný akord duše a světa je hutný i harmonicky ucelený a prozaik tak dospívá k opravdové lyrické skutečnosti.

Přítom se vždy bezprostředně dotýká člověka, který je neustále přítomen v každém ději, gestu a pohledu. To je průkazným dokladem toho, že i zde Astafjev zůstává věrný svému „tvůrčímu krédu“, které jsme si sami odvodili při analýze jeho próz – svět má smysl jen s člověkem, skrze člověka a pro člověka.

Tato obecně lidská problematika přechází v jakousi duchovní „meditaci“ nad základními otázkami bytí, času, vztahu člověka, přírody a vesmíru – proč, odkud a kam člověk směřuje.

*«И не оттого ли в летние ночи ... свято притихшая земля лежит в ярком осиянии, в сердце нашем пробуждается тоска о еще неведомом? ... И небо в эти минуты словно бы становится вестником нашего перворождения, доносит отголоски тех бурь, из которых возникли мы».*³

Krajina je tady jednak syntézou poznatků nasbíraných na pouti světem, jindy je přebásněným skutečným motivem, ve kterém lyrická nálada a zážitek přerůstá v poetické podobenství. Vzniká dojem, že Astafjev zde dává naplno průchod hudebně podbarvené obrazotvornosti a osobitému lyrismu. Lyrika *Záseků* je analytická a senzitivní, založená na citu, dojmu a náladě. Autor nechává promlouvat srdce, mnohdy až melancholicky zasněně mu naslouchá a zadumaně se ptá po jeho tajemství. Křehce lyrická krása tematických myšlenek tu ožívá jako meditační ozvěna nedávné minulosti i přítomnosti.

*«Когда мне становится невыносимо больно от воспоминаний, а они не покидают, да и никогда, наверное, не покинут тех, кто прошел войну, когда снова и снова передо мной встают те, кто пал на поле боя, а ведь были среди них ребята, которые не успели еще и жизни-то как следует увидеть, ни полюбить, ни насладиться радостями мирскими и даже досыта поесть, – я думаю о елочке, которая растет в лесу на пне».*⁴

V Astafjevově senzuaální lyrice je zachycena a přebásněna i přítomnost. Je to přítomnost zvláštním způsobem zastavená a pozdržená ve svém běhu a úniku, poznávaná a pozorovaná očima a srdcem, tlumočená ve vzájemném působení přírodních živlů a člověka.

Bezděčně se nám vybavují drobné povídky Prišvinovy, Turgeněvovy „básně v próze“, Solouchinova „letmá zamyšlení“⁵, Bělovovy „úvahové črty“⁶ nebo Sol-

³ АСТАФЬЕВ, В.: Затеси. In: Собрание сочинений в четырех томах. Москва 1981, том 4, стр. 425.

⁴ И прахом своим. Ibidem, стр. 429.

⁵ СОЛОУХИН, В.: Камешки на ладони. Москва 1977.

⁶ БЕЛОВ, В.: Лад. 1979–1981 (časopisecká vydání).

ženicynovy „etudy“⁷. Obdobně jako ony navozují i Astafjevovy krátké prózy atmosféru upřímné autorské zповědi, ve které vše vychází ze vzpomínek a asociací.

Alexandr Solženicyn v „etudě“ s názvem *Дыхание* uvádí:

«Я стою под яблоней, отцветающей – и дышу.

*Не одна яблоня, но и травы вокруг сочат после дождя – и нет названия тому сладкому духу, который напаивает воздух...».*⁸

Ve druhé části své knihy *Лесная капель* (1.část – *Фацелия*, 1940, 2. část – *Лесная капель*, 1943) Michail Prišvin v črtě *Солнце в лесу* říká:

*«Солнце ... спряталось за большим деревом и бросает оттуда в темный лес свои ранние утренние косые лучи ... С поляны сияющей входишь в темный лес ... Невозможно сказать, до чего прекрасно бывает в темном лесу в яркий солнечный день...».*⁹

A Viktor Astafjev v povídce *Тропа* píše:

*«Русский лес – земная красота, есть ли такие слова, которыми можно было бы воспеть тебя! ... Я счастлив и оттого молчу. Я просто иду, я просто дышу, я просто смотрю, я просто слушаю, как чисто и звонко заливается зорянка ...».*¹⁰

Srovnání osobitých a samostatných tvůrců nemusí být vždy přesné nebo dokonce vhodné, protože každý z nich používá k vyjádření svých myšlenek a citů vlastní jazyk, intonaci a další výrazové prostředky. Výše citované úryvky (a bylo by možné uvést i jiné) však na první pohled spojuje výrazný shodný prvek – jsou to prózy drobné rozsahem, ale nedostižné svou hloubkou filozofického vnímání přírody, krásy rodné země a krásy života vůbec.

U Viktora Astafjeva jsou navíc určitými spojovacími články v procesu dozrávání a formování jeho epického vědomí, osvojování si vypravěčských technik, prohlubování svérázného pohledu na svět a zdokonalování originálního rukopisu.

«Впереди ... стояла черно-пегая береза, вся проиженная солнцем... Падают лист ... березовый лист. Притихла земля ... воссияло всей глубиной небо, чтоб отражение листа в нем было нескончаемо, чтоб сама Земля, приняв форму листа... летела среди звезд, планет и там, в неизведанных

⁷ СОЛЖЕНИЦЫН, А.: Этюды и крохотные рассказы. In: Сочинения, Посев 1966.

⁸ Ibidem, стр. 291.

⁹ ПРИШВИН, М. М.: Избранные произведения в двух томах. Москва 1951, том 1, стр. 386.

¹⁰ АСТАФЬЕВ, В.: Тропа. In: Поросли окопы травой. Москва 1965, стр. 172–173.

*еще далее, продолжилась в стремительном движении неведомых нам миров».*¹¹

Východiskem těchto Astafjevových prozaických textů není jednání, děj, epická zápletka a její rozvíjení, nýbrž intenzita okamžiku, okouzlení silou smyslových, emotivních nebo imaginativních dojmů konkrétní situace.

Hned prvními slovy vstupuje Astafjev in medias res – před zraky se otevírá panoráma krajiny. Je to velebný začátek, kdy se náhle objeví úrodný kraj, zalitý sluncem, mlhou nebo dešťovou vláhou. Příroda a země rozkvétají v letním žáru jako zvláštní bytosti, plné sil a harmonie, jindy odpočívají v nočním chladu podzimního klidu. Takovéto obrazy zároveň symbolizují i nezpochybnitelnou jednotu země s vesmírem.

«Поля и села... Облачное небо над ними, леса и перелески тронуты первыми холодами, листья багряные, что звезды на углах черных изб ... елочки, выскочившие на обочину опушки, будто поджидают, когда их нарядят лентами...»

*И снова тихая умиротворенность кормящей матери-земли, привычно, в труде, прожитый день, привычные сумерки, наползающие из-за холмов, привычные дали, объятые покоем».*¹²

Jak je zřetelně vidět, realita Astafjeva neomezuje, ale naopak podněcuje jeho tvořivé schopnosti a reálný svět je v jeho díle světem osobní lidské pravdy, tvořící jeho vnitřní osud. Vždy ho vzrušovala otázka, jak zachytit skutečnost, o níž věděl, že nenávratně mizí, jakkoliv by se mohlo zdát, že každý okamžik, který právě teď existuje a trvá, je věčný a nezapomenutelný.

Astafjevovská obrazotvornost, tvůrčí vynalézavost, náznakovost, zkratkovitost a básnický obdiv krásy přírody a věcí mu umožňují vytvářet vždy nové obrazy, které jsou pevně zakotvené v hmotné skutečnosti a které zároveň podněcují lyricky zanícené poznávání a prožívání světa.

Základem Astafjevova vidění reality je tedy jednota lyrického nadšení a vytržení nad zázrakem lidské existence s rytmičnou výstavbou řečového výrazu vypravěče. Autorovo „vyprávěcí já“ zvýrazňuje a podporuje naléhavost myšlenek a podtrhuje autentičnost pozorování všedních věcí a zdánlivě nepatrných příhod. Jako mistr slova a subtilních nuancí pojmenovává Astafjev své vzpomínky a zážitky neokázale, poeticky vynalézavě, nesentimentálně, a přesto jímavě. *Záseky* otevírají prostor vnitřním vidinám tajemnosti, imaginativnosti a vroucí emocionálnosti.

¹¹ АСТАФЬЕВ, В.: Падение листа. In: Зареси. Ibidem, стр. 477.

¹² Звезды и елочки. Ibidem, стр. 415.

Forma krátké povídky, lehce didakticky zbarveného zamyšlení, fejetonu i lyrické přírodní črty přesně vyhovuje podobnému zaměření. Astafjevovy drobné prózy jsou, obrazně řečeno, skromné mikrokosmy, ve kterých obdivujeme jak dokonalé vyjádření, tak i hloubku myšlenky a výraz filozofického postoje autora k věcem všední každodennosti.

Miniaturní prózy, které jsou oslavou prosté krásy života i přírody a zamyšlením nad smyslem, potřebností a kouzlem obyčejných věcí, mají typicky astafjevovský humanistický podtext, který má svůj výraz v samotném tvůrčím úsilí umělce, v hledání nových cest k sebevyjádření, v poselství člověka k člověku.

Charakteristickými rysy zmiňovaných povídek jsou:

- Dokonalá kompozice s řadou mistrovsky rozvinutých vibrací a nastíněností proměnlivých nálad,
- silné zaujetí pro detaily,
- strhující žár prožitku,
- uchvacující barvitost,
- lesk zvuků a jejich bohaté rytmické vlnění,
- hluboce jímající lyričnost,
- často až nevšední náladovost,
- těsné přimknutí k lidové slovesnosti a jejímu myšlenkovému bohatství, které pro Astafjeva pod rouškou zdánlivé všednosti znamenalo pramen nevidané síly.

*«Можно смотреть, смотреть и каждую минуту замечать вокруг в природе перемены и ощущать вместе с нею чуткое, в ночь переходящее за вечерью. Все еще видно внизу остывающую реку, за нею зароды сена сделались отчетливей на осветившихся лугах, перелески по-за лугами, означившиеся на последнем небесном свету, совсем отемнели, сцепившись в тихом испуге стволами и листвой».*¹³

«Белые стволы берез пестрели, как веселые сороки, а на нежной зелени зазубренных листьев было так хорошо, покойно взгляду после ошеломяющего блеска чужеземной, бьющей в глаза растительности.

*Ах, как сладко пахнет береза».*¹⁴

Přírodní scenérie nejsou Astafjevovi jen příležitostí k popisu jejich jevového kouzla, ale často jsou symbolem a zvláštním znamením života. Autor do nich promítá své lidské poznání, svou filozoficky podbarvenou meditaci o světě – klidném a půvabném, ale rovněž zmítaném nejrůznějšími katastrofami.

Jak vyplývá z toho, co jsme dosud uvedli, většina Astafjevových námětů se vyznačuje jistou obyčejností pohledu a jeho opravdovost a intenzita je právě

¹³ Гемофилия. Ibidem, стр. 466.

¹⁴ Родные березы. Ibidem, стр. 419–420.

v tom, že nachází hodnotu a význam věci, které mnozí jiní občas – byť spontánně a bezděčně – míjejí.

Záseky jsou prózy, které postihují celou širokou škálu Astafjevova osobního prožívání světa ve strhujícím napětí protikladu rozumu a citu, duše a zraku, ducha a smyslů. Prozaik cítil, že jenom to, co člověk prožil, ho formuje. Život je mu tedy ustavičným pozorováním, zkoumáním, sledováním a vyslovováním sebe sama prostřednictvím díla.

Tyto prozaické miniatury tak dokládají inspirativní sílu té nejvšednější skutečnosti, která prošla sítím tvůrčího prožitku, vyvěrajícího z autorova vlastního nitra. Všimněme si, například, povídek, zachycujících jaro od prvních záchvěvů v ještě holých stromech a od prvních stínů na zelenajících se loukách, až po rozkvetlou a teplem voňavou krásu jarních dní (*Весенний остров, Паруня и др.*). Autor v nich doslova jakoby splynul se zemí ve veliké vnitřní vidině proudění jara. Takováto zobrazení nesou rysy zvětšujícího a zobecňujícího přetvoření motivu zdánlivě nepatrného jak ve své existenci, tak ve svém trvání, ve velikost neměnnou a trvání nekonečné.

Návraty do venkovského předjaří vždy podněcovaly umělce svou neznámým nadšením a naplňovaly ho touhou zachytit v povídkách něco z toho, co každé musel opouštět a co znovu a znovu nalézal. Odtud plyne charakteristický rys nečasových, resp. mimočasových nálad v jeho krátkých prózách, se spodním podtextovým tónem úsilí a snahy vyjádřit onu neměnnou konstantu všech předjaří a jar vlastního dětství a mládí.

«Но на подоле острова живая лента зелени!...

– Весна на острове! Весна!...

Вспоминая о весеннем острове, я думаю и о нас, людях. Ведь к каждому человеку поздно или рано приходит своя весна.

В каком облике, в каком цвете – неважно.

*Главное, что она приходит».*¹⁵

Záseky jsou typicky astafjevovské prózy přímo krystalické podoby s pozoruhodnou jednoduše a uceleností obrazů. Oblaka jakoby se odrazela v půdě a porostu, pevné linie cest ladí s hlínou, ta se váže ke kořenům stromů, pohyb mraků a modrá obloha harmonují se zlatou barvou dozrávajících obilí. Obloha a země, pole a obilí, příroda a člověk – to všechno tvoří podivuhodně zázračnou koexistenční jednotu. Astafjev tak vyjádřil vším prostupující animální přírodní sílu. Cítíme ji jak v pukavém praskotu dozrávajících obilí, tak i v oddychování sluncem vyhřáté a rozpálené půdy, stejně jako v letu ptáků vyplašených z jejich úkrytu nebo v rytmicky pravidelném pohybu sekáčů trávy.

¹⁵ Весенний остров. Ibidem, стр. 421–422.

«Я вернулся к речке, сел в коренья ольхи. Вороны долго каркали, летая вокруг, бранили меня, проклинали, и я им сказал:

,У вас своя ловля, у меня своя. Не мешайте!‘

*И они успокоились, расселись по кустам, повозились, замерли, кося на меня хитрыми и наглыми глазами».*¹⁶

«Он еще боялся (slavík – pozn. Z. M.) петь ночью, но днем, при солнце и людях пробовал свой голос. Соловей без песни не может жить...

*Я слушал этого соловья и сердце мое начинало биться ровней, и силы во мне прибавлялись, и я чувствовал, знал, что пересилю хворь и на этот раз, поднимусь и поживу еще».*¹⁷

V této neobvyčejné celistvosti je cítit spojitost hmoty a věcí se světlem a duchem přírody, jak je vnímá a hodnotí člověk. A právě v tom je vyjádřena ona síla života. Astafjev záměrně klade vedle sebe hmotné prostředí a lidskou duši, aby navodil jejich vnitřní souvislost.

«Над хлебами пылит. Пшеница ... и рожь ... дружно повернулись к замутившим от угара ложкам, из которых все плыло и плыло тепло к колосьям, где жидкими еще каплями жило, набиралось силы и зрелости зерно.

Зарницы тревожились в небе, зарницы играли на хлебах. В русских селах так и зовут их – хлебозары.

*Я склоняюсь к древнему полю, ... я слышу, как шепчутся с землею колосья.... Я даже слышу, как зреют они. А небо, тревожась и мучаясь, бредит миром и хлебом».*¹⁸

Za těmito motivy nacházíme znovuoobjevování, znovuprožívání a autorovo opětovné vyznání přírodě i životu. Za každým takovým dotykem se skrývá i přehodnocování a ve vnitřním odrazu transformované skutečnosti se formuje a utváří lyrický podtón reality, která tak působí jako zduchovnění sebe samé ve významových liniích prozaického díla. Tyto prózy se tak stávají umělecky náročnou výpovědí o aktuální společenské realitě, o jejím zasahování do myšlení a způsobu života člověka, který je jí každodenně bezprostředně postaven tváří v tvář.

Jsou to prózy poetické a výrazně lyrizované. Jednotlivá roční období, která se promítají do krajinného prostředí, usměrňují a ovlivňují jeho ráz, jsou především – smysluplnou paralelou ke čtyřem etapám vývoje lidského života – k dětství, mládí, dospělosti a stáří. Jinými slovy řečeno, jde v podstatě o vynalézavě se obměňující jeden typ kosmické krajiny s různorodostí ročních období a zpodobňující zároveň odvěkou podstatu života jako takového.

¹⁶ Вороньи-охотницы. Ibidem, стр. 484.

¹⁷ Поросли окопы травой. Ibidem, стр. 507.

¹⁸ Хлебозары. Ibidem, стр. 422–25.

I v knize *Záseky* se Viktoru Astafjevovi neustále vracejí témata, motivy a myšlenky z předchozích ranějších děl, které jakoby nebyly doposud zcela dořešeny a nebylo o nich uměleckým slovem vše dostatečně vysloveno. Vracely se k autorovi s naléhavostí, stupňovaly výraz a napětí jeho tvůrčí práce, k níž přistupoval s celou svou bytostí.

V *Zásecích* se vybrousil a vykrytalizoval Astafjevův jasný, tichý a jímavý lyrismus, který se tady zbarvuje silně meditativně a kontemplativně.

«Реки рождаются в блаженной, вечной тишине. Рождение не терпит суеты, рождение любит покой...»

*Реки что человеческие судьбы – у них много поворотов, но нет пути назад».*¹⁹

*«Утро, солнечное, бодрящее, белое, звенело примороженным листом, словно били леса в колокола, пробуждая к жизни все сущее на земле».*²⁰

Viktor Astafjev do poslední chvíle vnímal svět nejen v celé šíři jeho horizontu, ale také v hloubce, netušenosti, nenadálosti a intenzitě jeho proměn.

Drobné povídky s názvem *Záseky* se stávají dokumentem o určitém okamžiku, o konkrétním čase. Jejich styl a námět koresponduje se stavem tvůrce vnitřního světa. Možné nebezpečí toho, že zaostření na drobný děj nebo na detail odvede autora od souvislostí, u Viktora Astafjeva nehrozí. Asociativní metoda, kterou stále více používá, výběr událostí a věcí, o nichž píše, mu nedovolují tyto jevy izolovat od ostatního dění.

Jednotlivé krátké prózy vyzývají k setrvalejšímu zamyšlení a k prodlevě myslí a citu. Přestože jsou vlastně částí jednoho celku, jsou ve své nevyhnutelné originalitě více samy sebou, odděleny jedna od druhé.

Již jsme se zmínili o tom, že pro spisovatele Viktora Astafjeva je příznačný sklon k výrazové a myšlenkové prostotě, jednoduchosti a srozumitelnosti. Tato tendence se zákonitě zřetelně projevuje i v tzv. malých formách, které v jeho tvorbě zaujímají významné místo a které oplývají bohatou lyričností, svěžestí, precizností vyjádření a jasnou myšlenkovou členitostí.

Astafjevovy *Záseky* jsou jedinečným světem jednoho dlouhého života a všeho, co v něm bylo poznáno, překonáno, protrpěno a přežito.

Jsou to smysluplné autorské vnitřní monology, které nabývají podoby osobitého životního zkušenostního kompendia. Mozaika větších či menších a drobnějších smyslových emocí je propojena a pospojována jednotlivými obrazy, myšlenkami a liniemi v ucelenou racionální a logickou strukturu.

¹⁹ Марьины коренья. Ibidem, стр. 526.

²⁰ Гемофилия. Ibidem, стр. 473.

Zvláště soustředěnou pozornost věnoval Viktor Astafjev celkové kompozici díla. Na základě našeho pojednání si můžeme všimnout, že mu přitom nešlo o něco abstraktního, o obecný obrys, který by se takzvaně „hodil všude“, ale o linii příhodnou, přiléhavou, linii takovou, která jakoby sama vyplývá ze zvoleného tématu a je formována konkrétní podobou myšlenek. Dá se předpokládat, že právě proto také cítíme to, jak kompoziční kontury každé jednotlivé prózy mají svůj vlastní puls, svou neotřelou a neopakovatelnou křehkost a rozjitřenost. Autor tím za využití smyslu pro kulturu myšlení a výrazu, pro jemné psychologické odstíny, pro gradaci napětí, pro nuance lyričnosti a snění dosahuje živosti, čerstvosti a bezprostřednosti účinku působení.

Vzniká tak dojem, že tyto menší kompozice jakoby Astafjevovi vytryskly z duše na základě nejhlubších niterných zážitků. Jejich umělecká hodnota je projevem mimořádné lidské bohatosti, citlivosti a kultivovanosti výrazné osobnosti tvůrce a jeho výjimečného nadání vyjadřovat se v žánrově objevených prozaických útvarech a v lidsky dojmavých uměleckých obrazech, které se stávají osobitým průnikem do duševního světa tvůrce.

V *Zásedích* Viktor Astafjev projevil nejen umělecké mistrovství v motivické drobnokresbě žánrových scén, bohatý výrazový fond a lyrické citění, ale zároveň i přes všechny nesnáze a peripetie i optimistický vztah k přírodě a životu jako takovému.

V těchto povídkách – stejně jako v předchozích prózách – se zcela pochopitelně odráží Astafjevova vnitřní orientace na vztahy k tajemným stránkám osobnosti člověka, k záhadám poznání a smyslu lidské existence i jejího poměru k silám přírody a vesmíru.

Je to dílo mimořádné umělecké hodnoty, jehož invenčnost i intenzita výpovědní síly jsou neobvyklé a snad proto i neobyčejně pozoruhodné.

Udivující životnost Astafjevova díla stále vyvolává otázky a podněcuje zvědavost všech, kdo pátrají po kořenech, dosahu a smyslu uměleckých projevů, po zákonitostech vývoje, po podstatě hodnot.